

ונוסף ללימודו בזה, להשפיע גם על עוד בני מסביבתו, אנשים נשים וטף, באופן דוהעמידו תלמידים הרבה", ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, שע"י עצם ההחלטה בדבר יקבלו תיכף ומיד את השכר, הקיום בפועל של דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁷, שלאחר שישנו כבר ה"מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו. . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה" – שאז "בחזקת שהוא משיח" – שכבר יהי' מיד "משיח בודאי", עי"ז ש"עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל. . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו".

לזכות

החייל ב"צבאות השם" שילה יהודה הלוי שיחי'
ליום הולדתו השני לאויש"ט,
ביום כ"ח אייר ה' תהא שנת פלאות בכל

ולזכות

אחיותיו בלה לאה ועדינה תחיינה
אחיו הת' שניאור זלמן הלוי שיחי'
אחיהם החייל ב"צבאות השם" איתן יוסף הלוי שיחי'
*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' יצחק אלחנן הלוי וזוגתו מרת דבורה רבקה שיחיו שגלוב

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:
<http://www.torah4blind.org>

To dedicate an issue in honor of a loved one, call (323) 934-7095

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בחוקותי

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז
(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושתיים לבריאה
מאה ועשרים שנה לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

בחוקותי *

גם – „לצחצח הכפתורים“, וצריך רק שהקב"ה יפתח את עיניהם של בנ"י שיראו שהגאולה האמיתית והשלימה כבר ישנה, ויושבים כבר לפני שולחן ערוך, בסעודת לוי ושוור הבר' וכו' וכו'.

מזה מובן . . בדורנו זה ובזמננו זה, לאחר ששכבר סיימו הכל (כנ"ל), ישנה הבטחה גמורה בתורה, שבטח יהי' „(תזכור יום צאתך ממצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח“³,

ובפשטות – שלא זקוקים להפסק ח"ו בין „כל ימי חיך“ ו„ימות המשיח“ (כמו שהי' אצל בנ"י בכל הדורות שלפני דורנו זה), אלא „כל ימי חיך“ דכאו"א מישראל, חיו הגשמיים כנשמה בגוף, כוללים בפשטות (גם) „ימות המשיח“ בלי הפסק, מכיון שהגאולה באה תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אם זה מצב דלילה, „הבאים מצרימה“), כך שהרגע האחרון דהגלות והנקודה האחרונה דהגלות נעשים רגע ראשון ונקודה ראשונה דגאולה,

ומ„ימי חיך“ בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אם הוא כבר למעלה משבעים שנה וכיו"ב), עובר כאו"א מישראל מיד – בתכלית השלימות, „ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“⁴, בהמשך ד„כל ימי חיך“ בימות המשיח, וחיים נצחיים שיהיו אז.

ובנוגע לפועל הכוונה היא, שהעבודה דבנ"י עתה צריכה להיות „להביא לימות המשיח“, לגלות כבר תיכף בפועל איך שהמצב ד„הבאים מצרימה“ בגלות הוא באמת מצב ד„גאולת ישראל“, עי"ז שמתכוונים בעצמם ומכינים אחרים למצב ד„ימות המשיח“.

כולל ובמיוחד – בקשר עם יום ההילולא דהרמב"ם – ע"י שמתחזקים ומוסיפים בלימוד ספר משנה תורה להרמב"ם . . ובפרט – בספר הרמב"ם עצמו – הלכות מלך המשיח⁵, בשני הפרקים האחרונים דהלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

א. „כל המפזר ממונו במצוות...“

בסוף הלכות ערכין וחרמים¹ בספר „היד החזקה“ כותב הרמב"ם: „לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר² מכל אשר לו, ולא כל אשר לו, כמו שביארו חכמים³. ואין זו חסידות אלא שטות⁴, שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות. ואין מרחמין עליו. ובוהו וכיוצא בו אמרו חכמים⁵: חסיד שוטה מכלל מבלי עולם. אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש⁶. ויהיה כמו שציוו⁷ נביאים⁸ מכלכל דבריו במשפט, בין בדברי תורה בין בדברי עולם. אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה⁹ שביא כפי מסת ידו, קל-יחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו, שלא ינדר אלא כראוי לו, שנאמר¹⁰: איש

(* וסיום ספר הפלאה ברמב"ם.

(1) פ"ח הי"ג.

(2) פרשתנו כו, כח.

(3) ערכין כח, א.

(4) ראה לקמן סעיף ז והערה 47.

(5) סוטה כ, א. ולשיטתי בפירוש המשניות שם (שאינו כבש"ס (בבלי שם כא, ב. ובירושלמי – הובא בתוס' שם)).

ולהעיר משינוי הפירוש במבלי עולם – ושיטת הרמב"ם – ק"א לאדה"ה הל' ת"ת פ"ב ס"א.

(6) כתובות נ, רע"א. שם סו, סע"ב. ערכין שם. וראה ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(7) תהלים קיב, ה (ושם: יכלכל) – ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז „טוב איש חונן ומלוה“.

(8) וצ"ע שקורא (לתהלים –) כתובים נביאים.

וראה (מגילה יד, א – בפרש"י ד"ה נבואה. סוטה מה,

ריש ע"ב) דודו נביא ה' (וראה לקו"ש [המתורגם]

חי"ח ע' 298 הערה 31. וש"נ).

(9) ע"פ הכתוב – ראה טו, יו"ד.

(10) סוף פרשת ראה.

כמתנת ידו ככרכת ה' אלקיך אשר נתן לך“. מדברי הרמב"ם באופן כללי „אלא כל המפזר ממונו במצוות אל יפזר יותר מחומש“ ניתן להסיק, לכאורה, שגם בענין מצות הצדקה אין היהודי צריך לתת יותר מחומש מנכסיו, ובודאי שלא את כל נכסיו.

אך אנו מוצאים, שאדמו"ר הזקן מרחיב בדבריו בענין נתינת צדקה יותר מחומש מנכסיו, ואפילו נתינת כל אשר לו לצדקה, כפי שהוא כותב באגרת התשובה¹¹ לגבי פדיית תענית על ידי נתינת צדקה „ואף שיעלה לסך מסויים¹² אין לחוש משום אל יבזו יותר מחומש, דלא מקרי בזבוז ככהאי גוונא מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסגופים, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו“.

וכך מסביר אדמו"ר הזקן גם באגרת הקודש¹³, שיהודי צריך „לפזר“ את ממונו לצדקה ללא הגבלה, כדי לתקן בכך את הפגם שנגרם בעבירותיו. ואדמו"ר הזקן מבהיר: „ומה שנאמר המבזבוז אל יבזו יותר מחומש, היינו דוקא במי שלא חטא או שתיקן חטאיו . . אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעא רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב¹⁴, וכך אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב“¹⁵.

ואת זאת כותב אדמו"ר הזקן כהלכה למעשה, ומסיים את דבריו שם באגרת התשובה: „נהגו עכשיו כל החודים לדבר ה' להרבות מאד מאד בצדקה“. וכך הוא מסיים גם באגרת הקודש, שאפשר לפזר לצדקה

(11) פ"ג צג, א. ומציין (שם ריש ע"ב) לאגה"ק דלקמן).

(12) ע"ד הל' דבר מסויים (ירוש' שקלים פ"א ה"ד. ועוד).

(13) סוסי" (קטו, סע"ב ואילך).

(14) ע"פ לשון הכתוב – דה"ב ט, כ. ועד"ז במ"א, כא.

(15) איוב ב, ד.

חיים נצחיים וואָס וועט דעמולט זיין.

ובנוגע לפועל מיינט עס, אַז די עבודה פון אידן איצטער דאַרף זיין „להביא לימות המשיח“, צו שוין גלייך מגלה זיין בפועל ווי דער מצב פון „הבאים מצרימה“ אין גלות איז באמת אַ מצב פון „גאולת ישראל“, דורך דעם וואָס מ'גרייט זיך אַליין און מ'גרייט צו אַנדערע צו דעם מצב פון „ימות המשיח“.

כולל ובמיוחד – בקשר מיט דעם יום ההילולא פון דעם רמב"ם – דורך מחזק זיין און מוסיף זיין אין לימוד ספר משנה תורה להרמב"ם . . ובפרט – אין ספר הרמב"ם עצמו – הלכות מלך המשיח⁵, אין די לעצטע צוויי פרקים פון הלכות מלכים בסיום ספר משנה תורה.

און נוסף צו דעם אייגענעם לימוד בזה, זאָל מען זען אויך משפיע זיין אויף אַנדערע אידן אַרום זיך, אנשים נשים וטף, באופן פון „והעמידו תלמידים הרבה“⁶, ומהם יראו וכן יעשו רבים.

ויהי רצון, אַז דורך דער עצם החלטה בדבר זאָל מען תיכף ומיד באַקומען דעם שכר, דער קיום בפועל פון דברי הרמב"ם בסיום ספרו⁷, אַז לאחרי וואָס מ'האָט שוין דעם „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה'“ – וואָס ער איז „בחזקת שהוא משיח“ – זאָל ער שוין גלייך ווערן „משיח בודאי“, דורך דעם וואָס „עשה והצלחה ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד כו“.

(משיחות ש"פ שמוות, כ"א טבת תשנ"ב)

כמדובר ריבוי פעמים דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שנוסף ע"ז שכבר „כלו כל הקיצין“¹, כבר עשו בני" תשובה, וסיימו הכל, כולל

(5) כ"ה הכותרת בדפוס ויניצאה רפד. שי.
(6) אבות פ"א מ"א.
(7) הלי' מלכים ספי"א.

„בלי גבול“¹⁶ לתקן עוונותיו... צריכין אנו להתנהג... בלי גבול“.

ג. סתירה בדברי הרמב"ם

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר סתירה בדברי הרמב"ם עצמו:
בפירושו למשנה¹⁷ „אלו דברים שאין להם שיעור .. גמילות חסדים“ אומר הרמב"ם¹⁸: „מה שאמר בכאן גמילות חסדים אין לה שיעור, רוצה לומר לעזור אדם בגופו“¹⁹, אך שיעור אותו בממונו – יש לו שיעור, והוא חמישית ממנו, ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממנו, לבד אם עשה כן במדת חסידות“. כלומר, הרמב"ם קובע כאן שלפי מדת חסידות יש מקום לנתינת צדקה וגמילות חסדים יותר מחומש מממונו, ואילו בהלכה שהוזכרה לעיל מספרו „היד החזקה“ הוא אומר, שנתנת יותר מחומש „אין זו חסידות אלא טעות“!
כן יש להבין:

במשנה במסכת ערכין נאמר²⁰: „מחרים אדם מצאנו ומבקר... ואם חחרים את כולם אינם מוחרמים, דברי רבי אליעזר. אמר רבי אלעזר בן עזריה: מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו, על־אחת־כמה־וכמה שיהא אדם חס על נכסיו“.
על משנה זו שואלת הגמרא: „אמר רבי אלעזר בן עזריה.. היינו תנא קמא?!“, ומשיבה הגמרא: „איכא בינייהו (=יש הבדל ביניהם) דרבי אילא, דאמר רבי אילא: באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש“. ומסביר שם רש"י בפירושו²¹: „רבי אלעזר בן עזריה אית

(16) ראה גיטין נב, א (רמב"ם סוף הל' נחלות), שצדקה אין לה קצבה (ובפרש"י שם: בכל שעתא קיימו עניים נמצא נכסיהם כלים).
(17) פאה רפ"א.
(18) מירושלמי פאה שם.
(19) כ"ה גם ברמב"ם הל' אבל רפי"ד.
(20) כה, א.
(21) וכ"ה בפ' רגמ"ה שם.

ליה דרבי אילא, דהא אתא לאשמועינן (=שבא ללמדנו) שיהא אדם חס על נכסיו, רבי אליעזר לית ליה דרבי אילא, דאי בזבו טובא לא איכפת לן (=שאם בזבו הרבה לא איכפת לנו), אלא ששייר לעצמו קצת, דומיא דחרס“.

כלומר, התנא־קמא אינו סובר כרבי אילא, שיש שיעור של חומש, ואדם יכול להחרים יותר מחומש מנכסיו. ואילו שיטת רבי אלעזר בן עזריה היא כדברי רבי אילא, שלא יחרים אדם יותר מחומש.

ולפי זה, כיון שבפירוש המשניות סובר הרמב"ם כדעת רבי אילא, שנקבע שיעור של „חמישית ממנו“, מדוע הוא אומר שלפי מדת חסידות יכול אדם לתת „יותר מחומש“, כאשר אנו מוצאים את דעתו במקום אחר, בהלכות ערכין וחרמים, שהשיעור „אל יבזבו יותר מחומש“ שולל אפשרות של „יותר“ אפילו לפי מדת חסידות?

ג. שני אופנים בנתינת צדקה

ומבארים המפרשים²², שבשני מקומות אלו – בהלכות ערכין וחרמין ובפירוש המשניות – עוסק הרמב"ם בשני סוגים של צדקה:
בפירוש המשניות מתאר הרמב"ם מקרה שבו חייב אדם בנתינת צדקה משום שנמצאים לפניו עניים או אומללים אחרים המבקשים עזרה, כלשונו „כשהאדם יראה שבויים שהוא חייב לפדותם... או רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם ולכסות מערומיהם כמו שאמר²³ די מחסורו אשר יחסר לו“ – הרי אז „פחות מחמישית ממנו או כפי חמישיתו“ הוא חייב לתת, ולפי מדת חסידות הוא יכול לתת יותר מחומש.

לעומת זאת, בהלכות ערכין וחרמין מדובר על אדם המחלק ממנו לעניים מעצמו ומאליו

(22) ברכי יוסף יו"ד סרמ"ט סק"א ד"ה ואפשר. וראה גם שו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' א (מה, ג ואילך). ועוד.
(23) ראה טו, ה.

„דומיא דמקדיש ומחרים“²⁴, ועל כך נקבע השיעור של „חומש“ ואסור לתת יותר מכך אפילו לפי מדת חסידות²⁵.

ד. תועלת לנותן או צורך העני

ויש להוסיף שההבדל בין שני מקומות אלו בדברי הרמב"ם אינו מתבטא רק בכך שאלו הם שני אופנים שונים במצות הצדקה – כאשר העניים הנצרכים נמצאים לפניו או שהוא רוצה לחלק את הצדקה מעצמו – אלא יש ביניהם הבדל בהגדרת המצוה של ערכין וחרמין לעומת הגדרת מצות הצדקה²⁶:

מהות מצות ערכין וחרמין היא, כפי שמסביר הרמב"ם שם בהלכה הקודמת²⁷: „ההקדשות וחרמין והערכין מצוות וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי“. כלומר, בנתינה של ערכין וחרמין מודגשת התועלת עבור הנותן²⁸, ולא הנתינה עבור המקבל.

לעומת זאת, בפירוש המשניות, לגבי צדקה וגמילות חסדים, מודגש יותר במהות המצוה הצורך של המקבל, שהנתינה היא למלא „די מחסורו“ של העני, כדברי הרמב"ם²⁹, „מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני“³⁰.

(24) לשון הברכ"י שם.

(25) וראה בס' שנסמנו בהערה 22, שוהו החילוק בין מאמר הירושלמי (פאה שם) ודהבבלי (בב' מקומות בכתובות שם).

(26) גם כשאין עניים לפניו – ראה לקמן הערה 36.

(27) הלכה יב.

(28) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג.

(29) הל' מתנות עניים רפ"ו.

(30) וראה שאילת יעבץ (ח"א סו"ג) דמפשות ל' הרמב"ם מובן דבידו משגת אין בזה כלל הגבלות דמעשר וחומש וצריך ליתן להעני כדי צרכו גם אם הוא יותר מחומש (אלא שמפיה"מ פאה שם לא משמע כן). ע"ש בארוכה.

וראה גם מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (סה"מ

ולפיכך, בהלכות ערכין וחרמין מתבטא הרמב"ם בלשון סתמית: „אל יפור יותר מחומש“, ללא פירוט של הבדלים ויוצאים מן הכלל, שאדם לא יתן יותר מחומש אפילו לפי מדת חסידות, כי במקרה זה, כפי שמדגיש הרמב"ם, אין כאן מדת חסידות³¹. ואילו בפירוש המשניות, כאשר מדובר על מצות הצדקה, שבה חשוב יותר צורך העני, הרי שם מוסיף הרמב"ם שאפשר לתת יותר מחומש, למרות שאין חייבים – לפי מדת חסידות³².

ה. הבדלי ניסוח בהתאם

למהות הענין

בכך אפשר להסביר הבדלים בדברי הרמב"ם בין שני מקומות אחרים:

(א) בהלכות מתנות עניים³³ כותב הרמב"ם: „בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת, נותן לו כפי השגת ידו, וכמה, עד חמישית נכסיו מצוה מן המובהר“: הרמב"ם מדייק ומדגיש כאן את הצד החיובי של נתינת „חמישית נכסיו“, ואינו מדגיש את השלילה, שלא לתת יותר מחומש, משום שמדובר כאן על „הלכות מתנות עניים“, שבהן חשוב יותר

תש"ט ע' 21. אגרות קודש שלו ח"א ע' קלה. ועוד) כל מצוה יש לה גבול ומדה כו' ומצות הצדקה אין לה שיעור וכמ"כ בשו"ע י"ד רסרמ"ט שיעור נתינה כפי צורך העניים, ב"ג (וראה שם ע' 17. אגרות קודש שם ע' פה).

(31) בשו"ע אדה"ז או"ח שם שבכדי „שתקבע בנפשו מדת רוב חסד כו' (ולא יהי' כילי)“, יפור ויתן ממון הרבה לעניים כו' – והיינו גם יותר מחומש (אלא של, אחר שתקבע בנפשו מדה זו לא יפור יותר מדאי שזו אינה דרך טובה ותקנת חכמים שלא יבזבו יותר מחומש). וי"ל דהרמב"ם בהל' ערכין וחרמין מדבר לא בתחילת עבודתו בכדי לקבוע בנפשו כו' (כבשו"ע אדה"ז שם) כ"א בסדר והנהגה הקבוע, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו“.

(32) להעיר מצפ"ע הל' מת"ע (פ"ט הי"ט). שו"ת שלמת יוסף (סט"ז אות ג) במש"כ בדעת השאלתות.

(33) פ"ז ה"ה.

ג.ח.

מ'האט שוין גערעדט מערערע מאָל דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אַז נוסף אויף דעם וואָס ס'איז שוין „כלו כל הקיצין“¹, האָבן אידן שוין תשובה געטאָן, און מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט, כולל אויך – „צופוצן די קנעפלעך“, און מ'דאַרף נאָר האָבן אַז דער אויבערשטער זאָל אויפגעפּענען די אויגן פון אידן זיי זאָלן זען ווי ס'איז שוין דאָ די גאולה האמיתית והשלימה, און מ'זיצט שוין באַ דעם שולחן ערוך, בסעודת לויתן ושור הבר' וכו' וכו'.

דערפון איז פאַרשטאַנדיק . . בדורנו זה ובזמננו זה, לאחרי וואָס מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט (כנ"ל), האָט מען די הבטחה גמורה אין תורה, אַז עס וועט זיכער זיין „(תזכור את יום צאתך מארץ מצרים) כל ימי חיך . . להביא לימות המשיח“³,

ובפשטות – אַז מ'דאַרף ניט אַנקומען צו אַ הפסק ח"ו צווישן „כל ימי חיך“ און „ימות המשיח“ (ווי דאָס איז געווען באַ אידן בכל הדורות שלפני דורנו זה), נאָר „כל ימי חיך“ פון יעדער איד, זיינע חיים גשמיים אַלס נשמה בגוף, זיינען כולל בפשטות (אויך) „ימות המשיח“ בלי הפסק, וואָרום די גאולה קומט תיכף ומיד ממש ברגע זה ובמקום זה (אפילו אויב דאָס איז אַ מצב פון לילה, „הבאים מצרימה“), אַזוי אַז דער רגע האחרון פון גלות און די נקודה אחרונה פון גלות ווערט דער רגע ראשון און נקודה ראשונה פון גאולה,

און פון „ימי חיך“ בזמן הזה ובמקום הזה, בלי שום הפסק כלל ח"ו (אפילו אויב ער איז שוין עלטער פון שבעים שנה וכיו"ב), גייט יעדער איד גלייך איבער – בתכלית השלימות, „ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין“⁴, אין דעם המשך פון „כל ימי חיך“ בימות המשיח, און

(1) סנהדרין צו, ב.

(2) ראה ב"ב עד, ב ואילך. פסחים ק"ט, ב. ועוד.

(3) ברכות יב, ב.

(4) ויק"ר פל"ב, ה. וש"נ.

הוספה בשורת הגאולה

נ.ז.

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות והוא הוא דור הראשון של הגאולה – כהודעת והכרזת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יוסף שבדורנו (ע"ש יוסף הראשון שהודיע והכריז ש"אלקים פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹), שכבר נשלמו כל מעשינו ועבודתינו, וכבר כלו כל הקיצין וכבר עשו תשובה, וכבר נסתיימו כל ההכנות ובאופן ד"הכנה רבתי", והכל מוכן לסעודה² דלעתיד לבוא, לויתן ושור הבר³ ויין המשומר⁴.

(משיחות עשרה בטבת (יהפך לשמחה), ושי"פ ויחי, י"ד טבת תשנ"ב)

- 1) פרשתנו נ, כד.
- 2) ע"פ ל' חז"ל – אבות פ"ג מט"ז. סנהדרין לה, א ובפרש"י.
- 3) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג.
- 4) ברכות לד, ב. וש"נ.

לקוטי

צורך העני, ולכן אפשר להוסיף ולתת יותר מחמישית מנכסיו, לפי מדת חסידות³⁴.

לפי זה מובן יותר מדוע אין הרמב"ם מזכיר נתינת צדקה לעניים בסוף הלכות ערכין וחרמין, כי בענין צדקה לעניים³⁵ אינו קיים כלל, לדעת הרמב"ם, האיסור של אל יבזבו יותר מחומש³⁶.

(ב) בהלכות דעות³⁷ פוסק הרמב"ם "ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות", כלומר, שהאיסור הוא דוקא לגבי "כל נכסיו", בשונה מדבריו בהלכות ערכין וחרמין, שאסור לאדם לתת "יותר מחומש".

וההסבר להבדל זה הוא:

בהלכות דעות מבאר הרמב"ם כיצד צריך האדם לנהוג כראוי בעניני דעותיו והנהגותיו וכו', ולכן אין הוא יכול לפסוק כאן בהתאם לכלל, שאסור לפזר יותר מחומש, כי בהנהגת האדם יש מקרים שבהם מותר לו והוא צריך לתת יותר מחומש, לדוגמא³⁸ – בנתינת צדקה לעניים, ובמיוחד כאשר העני עומד לפניו ומבקש ממנו לסייע בצרכיו וכו'.

ואילו בהלכות ערכין וחרמין הרי מצד

34) וכמ"ש בפי"המ"ש פאה שם.

35) ומש"כ שם, כל המפור ממונו במצות", הכוונה בפשטות לערכין כו' שלפנ"ז, וכמ"ש בהלכה (יב) שלפנ"ז, ההקדשות וחרמין והערכין מצות", או – גם שאר מצות (חוץ מצדקה). – וראה גם סיום לשונו בפי"המ"ש פאה שם, "ויתנהו בצרכי מצות".

36) גם כשאין עניים לפניו. – ול', "אל יבזבו כו'" שבש"ס בבלי (כתובות ג, א. ערכין כת, א) י"ל דלהרמב"ם אינו מדבר בצדקה לעניים (כבפרש"י שם) אלא בבזבו להקדש (וכיו"ב) כמ"ש ברש"י מהדורא קמא (הובא בשטמ"ק שם). וגם בכתובות (סו, סע"ב), אייתי לי חושבנאי דצדקה", אין הכוונה לצדקה לעניים (כלפנ"ז שם, "הוה עניא כו'") כ"א לשם כללי לכל עניני צדקה שלו (כולל הקדשות כו'). ועצ"ע.

37) פי"ה הי"ב.

38) להעיר גם משו"ע אדה"ז שבהערה 31.

שיחות

בחוקותי

מצוות אלו אין מקום לפזר יותר מחומש בכל מקרה, אף לפי מדת חסידות, כדלעיל.

1. נתינת צדקה כדי "לתקן נפשו"

לפי האמור לעיל – שהענין של "אל יפזר יותר מחומש" תלוי בסוג הגדרת המצוה – ניתן לבאר גם את דברי אדמו"ר הזקן שיש לתת צדקה "יותר מחומש", ואף יותר מכך "כל אשר לאיש", שזהו אופן שלישי, כלומר, לא רק (א) עד חומש³⁹, (ב) או "יותר מחומש" אך בהגבלה שלא לתת "כל נכסיו", כפי שמסביר הגאון הרוגוטשובי⁴⁰: "משמע שם מדברי רבינו (בפירושו המשניות) דרך כל ממונו אין זה מדת חסידות, אבל יותר מחומש שפיר⁴¹ מותר"⁴², אלא (ג) "כל אשר לאיש": האפשרות לתת מצד מדת חסידות "יותר

39) להעיר שממ"ש אדה"ז שבנדוד"ז, אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש", משמע, דס"ל שהדין דאל יבזבו הוא גם בצדקה (כדעת הרמ"א – יו"ד סרמ"ט ס"א. וכ"כ אדה"ז בקו"א להל' מכירה שלו ס"ד), דלא כהרמב"ם בפי"המ"ש כו' דס"ל שמצד מדת חסידות יש לתת יותר מחומש.

ולפענ"ד שגם אדה"ז אפ"ל דס"ל כהרמב"ם כאשר בא העני ושואל די מחסורו כו' – שהרי באגה"ת ובאגה"ק (הנ"ל) מדובר (לא) שהעני בא וכו', כ"א) שהנותן משתדל להרבות בצדקה, שאז חוששין לאל יבזבו יותר מחומש (לולי הצורך לתיקון נפשו).

ועפ"ז יומתק שבאגה"ק סט"ז כ' רק ש"היא רפואת הגוף ונפש ממש, אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", ולא כתב שאין לחוש משום אל יבזבו כו' – כי שם מדבר אודות החיוב דמצות הצדקה, "ליתן ביד מלאה ועין יפה לכל הצטרכות ההכרחיים לדי מחסורי האביונים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו כו'", היינו כאשר העני בא ושואל די מחסורו.

40) צפע"נ על הרמב"ם סוף הל' ערכין.

41) וראה בצפע"נ שם (ובהל' מת"ע פי"ה הט"ז) עוד אופנים.

42) וראה גם ס' אגרות קודש אדמו"ר הזקן ע' קלד"ה.

ולפי זה יש לבאר, ולפחות בדרך רמז, את הדיוק בדברי הרמב"ם "העושה כן עובר על דעת הכתוב, שהרי הוא אומר מכל..." הנאמרים באריכות ובניסוח בלתי רגיל, שהרי, לכאורה, הרמב"ם צריך היה לומר "עובר על מה שנאמר", וכדומה:

כיון שיהודי זה נמצא עדיין במציאותו, לכן עבודתו היא לפי טעם ודעת דקדושה – במצבו אין מקום לעבודה שלמעלה מטעם ודעת. ולפיכך מציין הרמב"ם בדבריו, שאצל יהודי שעדיין אינו נמצא בדרגה זו "אין זו חסידות (שטות דקדושה, הנהגה שלפנים משורת הדין)⁴⁶, אלא שטות", שלמטה מטעם ודעת⁴⁷.

כאשר יהודי יוצא בעבודתו הרוחנית ממגבלות מציאותו ואינו דורש דוקא את תועלת עצמו, ואפילו בעניני קדושה, אלא הוא חושב על צרכיו של יהודי אחר, הרי זו עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, והדבר מתבטא גם במצות הצדקה, שמהותה היא, שהנותן אינו נותן לתועלת עצמו, אלא בעיקר לצרכו ולטובתו של העני⁴⁸. ולכן גם המצוה – ה"צוותא וחבור" וההמשכה מלמעלה – אינה מוגבלת ומדודה בכמות של חומש.

למרות שהיהודי מכניע את עצמו וחושב על זולתו, וזוהי יציאה ממגבלות מציאותו, בכל זאת עדיין אין זו דרגה הנעלית לגמרי ממדידה והגבלה, כי אצלו המגבלה והחישוב הוא לגבי זולתו – "כפי מה שראוי לעני".

נעלית מכך היא העבודה הרוחנית של "לתקן נפשו": כיון שהדבר קשור לעצם מציאותו וחיייו של האדם, בדומה לפיקוח נפש, ובכך לא ייתכנו כלל מגבלות, וזוהי עבודה של

מחומש", אך לא את כל נכסיו – שזוהו האופן השני של נתינת צדקה – נובעת עדיין ממהות מצות הצדקה, שתכליתה לסייע לעני, אך דברי אדמו"ר הוקן באגרת התשובה ובאגרת הקודש עוסקים בסוג מיוחד של נתינת צדקה, אשר עיקר מטרתה אינו רק הסיוע לעני, אלא היא קשורה לחובת היהודי "לתקן נפשו" ול"פדות נפשו מתעניות וסיגופים", וכיון שדבר זה קשור לאדם עצמו, הרי מובן שהוא "קודם לממונו", ובמיוחד כיון שזוהו ענין הנוגע לנפשו, בדומה לפיקוח נפש, ולכן אין כאן כל הגבלה, כולל ההגבלה של "כל נכסיו", כי "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו"⁴³.

2. שלש דרגות בעבודת ה' במקביל לסוגי הנתינה

ויש לומר, ששלושה אופנים אלו משתקפים בפנימיות הענינים, בשלוש דרגות כלליות בעבודת ה'⁴⁴:

הנתינה מהסוג של מצות ערכין וחרמין מצביעה על הדרגה בעבודת ה', כאשר האדם נמצא עדיין במגבלות של מציאותו, כמובא לעיל בדברי הרמב"ם "ראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי...": אין הוא מתכוון בכך לצורך ההקדש, אלא לתועלת עצמו. אמנם, זהו צורך של הקדושה, לכפות את יצרו ואת מדותיו – "לא יהיה כילי", אך בכל זאת הדבר הוא למען עצמו, בדומה ללשון הגמרא⁴⁵ "אדעתא דנפשי". וכיון שהוא נמצא עדיין במגבלות של מציאותו, לכן חובת המצוה – המראת על אופן ה"צוותא וחבור" שלו עם הקדוש-ברוך-הוא, ועל ההמשכה שהוא ממשיך מלמעלה – גם היא מוגבלת ומדודה.

(43) וכן משמע בשו"ע אדה"ז א"ח שם: יפור ויתן .. מדת רוב חסד שנשתבה בה הקב"ה.

(44) להעיר מאגה"ק ס"ג (בתחלתו). מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' שעח ואילך.

(45) פסחים סה, סע"ב.

"ושב ה' אלקיך את שבותך", "והשיב לא נאמר אלא ושב"⁵⁵, הרי בודאי ובודאי שבכך אין כלל וכלל הגבלות, כי "כל אשר לאיש – אין איש אלא הקדוש-ברוך-הוא, שנאמר⁵⁶ ה' איש מלחמה"⁵⁷ – יתן בעד נפשו".

הכוונה היא שיקויים מיד בפשטות היעוד של הגאולה "כימי צאתך מארץ מצרים", שאז "לא עיכבן המקום כהרף עין"⁵⁸,

בשעתא חדא וברגעא חדא⁵⁹ יוצאים ישראל מהגלות "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"⁶⁰, "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו"⁶¹ ו"כספם וזהבם אתם"⁶² – "ושב ה' אלקיך (שכינתא בגלותא) את שבותך", ובאים לארצנו הקדושה "ארץ אשר... תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁶³, וזוכים לקיום היעודים "אפס⁶⁴ כי לא יהיה בך אביון...". "לא⁶⁵ יהיה שם לא רעב... המעדנים מצויין כעפר...". בגאולה האמיתית והשלמה, על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ ראה תשד"מ)

"בכל מאדך" הנובעת מדרגת היחידה שבנפש (יחידה ליחידך, שמאוחדת לחלוטין עם הקדוש-ברוך-הוא) – לכן מצד דרגה זו העבודה אינה מוגבלת כלל⁴⁹, ואין בה חישובים ומדידות – "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

ח. חובת הקב"ה: לתת צדקה ללא הגבלה

וכיון שמצד מצות הצדקה צריך היהודי לתת במדת חסידות גם "יותר מחומש", ובמיוחד כאשר העני מבקש את צרכיו, הרי מובן, שכשם שהדבר הוא בהנהגת האדם, כך גם, ועל-אחת-כמה-וכמה, לגבי הצדקה של הקדוש-ברוך-הוא – "לך⁵⁰ ה' הצדקה": כיון שיהודים מתפללים, הם באים ומבקשים שהקדוש-ברוך-הוא יתן להם "די מחסורם" ("צדקה"), צריך הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, למלא את בקשתם ולהעניק להם "יותר מחומש" מנכסיו של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול!

ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר באופן הנעלה ביותר והחשוב ביותר של צדקה וחסד – פדיון שביים⁵¹, הוצאת ישראל מהגלות על ידי הגאולה השלמה.

ויותר מכך, לאין ערוך, כיון שהדבר נוגע, כביכול, לקדוש-ברוך-הוא בעצמו: כי בנוסף לכך, שכל יהודי הוא "חלק אלקה ממעל ממש"⁵², ולכן, כאשר היהודי ה"חלק" – בגלות, הרי הדבר נוגע, כביכול, לקדוש-ברוך-הוא, הרי ידוע ש"שכינתא בגלותא"⁵³, שהקב"ה נמצא, כביכול, בגלות. כנאמר⁵⁴

(49) בכל הנ"ל להעיר מאגה"ק סיו"ד שם. ואכ"מ.

(50) דניאל ט, ז.

(51) להעיר מצפ"ע"נ שם: "פדיון שביים דהיא מצוה מחוייבת שאני, וגם הוי בגדר לאו דלא תעמוד כו".

(52) איוב לא, ב. ובתניא רפ"ב מוסיף תיבת "ממש".

(53) זח"ג ד, ב. טו, סע"א. ועוד.

(54) נצבים ל, ג.

(55) מגילה כט, א (הובא בפרש"י עה"פ שם) – רשב"י אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל כו' – בעל השמחה דיום ג' שבע זה (בחוקותי תשמ"ז).

(56) בשלח טו, ג.

(57) סוטה מב, ב. וש"נ.

(58) מכילתא ופרש"י עה"פ בא יב, מא.

(59) כפס"ד הרמב"ם, מיד הן נגאלין" (הל' תשובה פ"ז ה"ה. ושם בה"ז), "צועק ונענה מיד שנאמר (ישעי' סה, כד) והי' טרם יקראו ואני אענה".

(60) ישעי' כו, יב.

(61) בא י, ט.

(62) ישעי' ס, ט.

(63) עקב יא, יב.

(64) ראה טו, ד.

(65) רמב"ם סוף הל' מלכים (וספר היד כולו).

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו זרבינו מלך המשיח